

ЗООФРАЗЕОЛОГІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА КИТАЙСЬКІЙ МОВАХ

Чжан Чао (Китай)

Науковий керівник – доцент, к. психол. н. Моргунова Н.С.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

г. Харків, Україна

У мові будь-якого народу є стійкі образні обороти, що відображають її особливість. Вивчення фразеологічних оборотів, порівняльне вивчення фразеологізмів різних мов дає можливість знайомитись зі світовою культурою, пізнавати мудрість іншого народу. Нами обрано вивчення українських та китайських фразеологічних оборотів, до складу яких входять зооніми. Під фразеологізмами з компонентом-зоонімом розуміють семантично обмежену групу стійких мовних утворень, до складу яких входить назва тварини [1, с. 30].

І в українській, і в китайській мові існують зоофразеологізми, які певним чином характеризують людину. По-перше, це зоофразеологізми з семантикою «риси характеру»: укр. «заяча душа» – боягуз; «левове серце» – відвага; «хитрий лис» – лукава, підступна людина; кит. 老黄牛 «стара руда корова» – працююча людина, 心心行 «серце як у вовка, а поведінка як у собаки» – жадібна, зла, підла людина, 犟牛劲 «упертий як бик» – наполегливий, упертий, норовливий, 铁公鸡 «залізний півень» – скупа, ненажерлива людина, 老虎屁股摸不得 «торкатися заду тигра» – злий як тигр, краще не чіпати. По-друге – зоофразеологізми з семантикою «фізичні особливості», «зовнішність»: укр. «ведмежа хода» – незграбна, клишонога хода; «мокра курка» – жалюгідний вигляд; «як корова на льоду» – незграбність, безглуздість; «здоровий як бик» – гарне здоров'я; кит. 飞天蜈蚣 «літаюча сороконіжка» – жива, моторна людина, 纸老虎 «паперовий тигр» – тільки здається, що сильний; уявна сила, 沉鱼落雁之容, 闭月羞花 之貌 «риба, яка занурюється у воду» – дуже красива дівчина, 可怜虫 «жалюгідна комаха (черв'як)» – жалюгідна на вигляд людина.

По-третє – зоофразеологізми з семантикою «розумова, психічна характеристика»: укр. «стріляний горобець» – навчений досвідом; кит. 猪脑壳] «мозок як у свині» – глупа, дурна людина.

Як показав проведений аналіз, активність використання тієї чи іншої назви тварини у фразеологізмі неоднакова. Найчастіше компонентами фразеологізмів ставали іменники, які називають домашніх тварин, наприклад, корова, вівця, баран, курка, півень та ін., що пояснюється їх тісним контактом із людиною. Саме їхня поведінка і звички стали основою для формування значення фразеологізмів. Ті дикі тварини, з якими людині доводилося зіштовхуватися частіше, також залишилися як маркери, що характеризують властивості людини, її поведінку. Наприклад, вовк, ведмідь, лисиця.

Зміст зоофразеологізмів обох мов далеко не завжди збігається. Специфічний зміст мають ті зоофразеологізми, у яких відображаються особливості світосприйняття народу, пов'язані з його історичним минулим та культурними традиціями. Наприклад, у фразеологізмах української мови може бути використаний метафорично для позначення нерозумної, неприємної та незграбної людини образ корови: «як корова на льоду» – незграбна людина; «повертатися як корова» – повільно робити щось; «роз'їлася як дійна корова» – розповніла; «як у корови хвіст» – нестримна, балакуча людина. Деяка інша ситуація в китайській мові: про цілеспрямовану, непохитну людину, яка наполегливо йде до своєї мети, кажуть, що вона «має коровій характер» – 牛脾气. Корова для китайців є символом працьовитості та завзятості. Сказати китайській дівчині, що в неї очі «як у корови» – значить зробити комплімент. Вперту (у кращому сенсі цього слова) людину, яка має свої переконання та принципи, порівнюють з биком – 牛劲. Цей зоофразеологізм використовується для позначення великої сили та значних зусиль. Безперечний позитивний зміст має також стійке словосполучення 牛性 – «темперамент як в бика» (бик і корова в китайській мові позначаються одним ієрогліфом – 牛). Позитивність

образу корови (бика) у китайській мові пояснюється культурно-історично [2]. Бик здавна виконував функції головного помічника китайського селянина. За допомогою биків обробляли землю, збирали врожай. Деякі середньовічні китайські імператори навіть видавали едикти, які забороняли вживати яловичину. Биків ховали після того, як вони помирали своєю смертю, відслуживши вірою і правдою для свого господаря. Навіть у наш час багато китайців не вживають яловичини, керуючись морально-етичними переконаннями, освяченими традицією.

Специфічний сенс має у китайській мові і лексема лисиця. Лисі приписується здатність до перевтілення та довголіття. Крім того, лисиця в китайській культурі асоціюється з жінкою-спокусницею. Стародавні китайські тексти описують лисицю як демонічну тварину, на спині якої люблять пересуватися злі духи [2]. Цікаве походження виразу 狐臭 «запах лисиці» у значенні «запах поту з-під пахв», що відображає міфологічне мислення древніх китайців. Як розповідають китайські легенди, жінку-лису-перевертня можна відрізнити від справжньої жінки за тією ознакою, що перша ніколи не міняє одяг і він у неї не брудниться. Відомий всім вираз «хитрий лис» давно закріпився в українській мові. Хитрість лисиці не можна вважати негативною якістю. В українській культурі хитрість асоціюється з винахідливістю, кмітливістю. Будь-яке добування їжі лисою відбувається за допомогою хитрощів.

Залежно від особливостей національного менталітету в основу семантичного значення, що надається образу тварини, можуть лягти ті чи інші звички тварини. Наприклад, образ свині як дармоїда і дурня у китайців і образ свині-бруднулі в українців. Образно-асоціативне осмислення свині в китайській мові (猪) не пов'язане з відображенням неохайності, невдячності та некультурності, що властиво українській мові. Здебільшого ця лексема має значення обмеженості та тупості: 猪猡 – «кабан, свиня» (про погану, тупу

людину); 猪头三 – «свиня, ідіот». Однак у китайській картині світу свиня як дванадцята зодіакальна тварина несе у собі також ідею мужності, енергії та статевої потенції [2]. Ставлення українського народу до свиней також було суперечливим. З одного боку, вгодована і плідна свиня – втілення ситості, багатства та благополуччя, але незважаючи на поживне свиняче м'ясо і сало, схильність цих тварин до бруду, нерозбірливість у їжі, впертість і жадібність принесли їм погану славу. Так, у фразеологізмах з компонентом-зоонімом «свиня» міститься лише негативна конотація: «як свиня в дощ чепурний» – нечепурний, неакуратний, негарний, брудний; «виглядати як свиня в хомуті» – одягнути щось, що зовсім не личить; «наїстися як свиня» – з'їсти понадміру; «підкласти свиню» – зробити велику неприємність будь-кому.

Собака – одна з найпопулярніших тварин у Китаї. Собака має два символічні значення: з одного боку, собака вірна, віддана людині, тому має позитивне символічне значення; з іншого боку, собака може асоціюватися зі злістю, відсутністю власної думки, з дурістю, тому має негативне символічне значення. Наприклад, з позитивним значенням: 儿不嫌母丑, 狗不嫌家贫 «син не може не любити свою матір за те, що вона некрасива, і собака не може не любити сім'ю, де вона живе за те, що вона бідна»; з негативним значенням: 狼心狗肺 «вовче серце і собачі легені», тобто людина забуває те, що інші допомагають їй, у людини немає совісті, «дивитися на людей очима собаки», тобто визначати своє ставлення до людей залежно від їхнього соціального становища; бути снобом. Українці вважають, що собаки розумні, віддані, вірні є помічниками людей. Собаки можуть бути символом хоробрості. Але з іншого боку, іноді поведінка собаки може асоціюватися з лихослів'ям, лайкою, сваркою, плітками, марнослів'ям. Наприклад, із позитивним значенням: «вірний, як собака»; «собача відданість»; з негативним значенням: «злий, як собака», «добре, коли собака – друг, але погано, коли друг – собака».

Зоонім «вівця» також відрізняється за асоціативним осмисленням. В українській лінгвокультурі він найчастіше характеризує людину дурну, а ось у китайській лінгвокультурі вівця асоціюється з лагідністю та покірністю (温顺). В українців зоонім «кішка» здебільшого асоціюється з м'якістю і ніжністю, тоді як у китайців (矫情) – з самоправністю, самостійністю, незалежністю.

Зоонім «щур» (鼠) в обох народів асоціюється з підлістю. У китайській мові – «негідник, злодій»: «очі щура не бачать далі, чим на один цунь» – обмежена людина; 鼠肝虫臂 «печінка щура» у значенні «мізерна істота»; 鼠口不出象牙 «з рота щура не отримаєш слонового ікла», образно – «з вуст підлої людини не дочекаєшся доброго слова». Але, при всій нелюбові до щурів, з цілком зрозумілих причин китайські селяни ставилися до них з повагою. Так, щурів часто називали 老鼠 «старий щур» у значенні «шановний». В українській мові «щур» здебільшого має негативну конотацію: «бігти як щури з корабля» – про те, хто залишає кого-небудь (що-небудь) у важку хвилину, у біді; «бідний як церковний щур» – дуже бідний. Лексема «черепаха» в українській мові репрезентує в основному негативні конотативні смисли. Черепахою називають людину повільну, неквапливу. Однак, крім цього, черепаха в українській лінгвокультурі асоціюється з мудрістю. У сучасній китайській лінгвокультурі лексема «черепаха» має найчастіше негативну конотацію, якщо використовується стосовно людини 混タンパク質 (сволота, мерзотник). Назвати китайця черепахою – значить образити його.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що фразеологізми з компонентом-зоонімом яскраво висловлюють ментальність українського та китайського народу. Їх сприйняття та вживання в українській та китайській мовах мають семантичні відмінності, зумовлені специфікою мовних картин світу цих народів, детермінованих природними умовами, культурними та релігійними традиціями. Незнання особливостей сприйняття та вживання фразеологізмів може проявитися в міжкультурній комунікації та утруднити

міжкультурний діалог. Тому вивчення фразеологізмів із зоонімічним компонентом – важливий крок до вивчення культури та мови іншого народу.

Список джерел:

1. Коваленко О.В., Рзаєва В.В. Функціонування зоосемізмів у фразеологізмах німецької та української мов. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2013. Вип. 2. С. 30-38.
2. 汉英动物谚语的概念隐喻对比分析 (Порівняльний аналіз концептуальних метафор у китайських та англійських прислів'ях про тварин) URL: <https://m.fx361.com/news/2022/1124/11547172.html>

КУЛЬТУРА СТУДЕНТСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ: ПРИКМЕТИ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ

Юсуф Таджал (Турція)

Науковий керівник – доцент, к. пед. н. Кушнір І. М.

Стамбульський університет

м. Стамбул, Туреччина

Проблема подолання упереджень пов'язана з глибокими внутрішньоособистісними змінами. Основна причина масового занурення в ілюзорне сприйняття дійсності, спотворене сприйняття цінностей щодо традиційних цінностей, закладених у вітчизняній культурі, укладена в стримуючих механізмах регулювання релігійної свідомості суспільства.

Нестійкість суспільних ідеалів, відсутність соціальної відповідальності створює розмите суперечливе розуміння дійсності. В силу звільнення від жорстких політичних рамок, що структурують свідомість психіки, з'явився вільний доступ до потоку духовно-аморальної інформації, який визначає ситуативну спрямованість особистості. Намічається вибір перед суспільством і перед особистістю: або слідувати в невідомому напрямку, або повернути колишню структуру світогляду.

З покоління в покоління засвоюється життєвий досвід, де справжні цінності вітчизняної культури замінюються всілякими упередженнями. Функції